

Karl-Wilhelm Vix (1802-1866)

Veterinair verleden

Er zullen weinig docenten in de diergeneeskunde genoemd kunnen worden die zo door de latere ontwikkelingen in het diergeneeskundig onderwijs in het gelijk gesteld zijn als K.W. Vix te Giessen in het toenmalige Groot-Hertogdom Hessen.

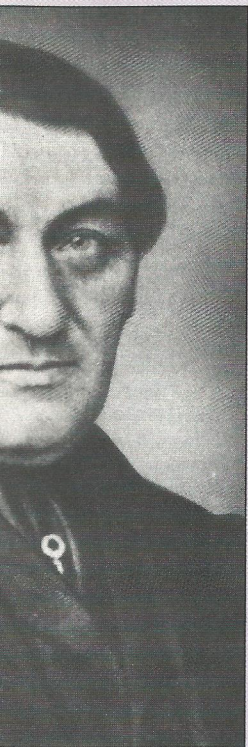
Hij heeft in een tijd die er nog lang niet rijp voor was met een niet aflatende ijver nagestreefd de veterinaire opleiding gelijkwaardig aan de medische te doen zijn, zowel op het punt van de vooropleiding der studenten die een gymnasiumdiploma moesten hebben, als op de mogelijkheid om de studie met een promotie af te sluiten. Het is vooral aan Vix zijn inspanningen te danken dat men zich er nu in Giessen op kan beroemen dat daar in 1830 al toelatingseisen gesteld werden die pas 73 jaar later voor geheel Duitsland zouden worden ingevoerd en dat promoveren door dierenartsen er 80 jaar eerder mogelijk was dan bij de overige opleidingsinstellingen.

Deze feiten zouden de indruk kunnen wekken dat Giessen in 1830 al een volwaardige academische veterinaire opleiding bezeten zou hebben. Zulks was allerminst het geval. Wat Vix in 1829 begon was een eenmansbedrijf dat eerder het karakter van een particuliere school met enige overheids subsidie had dan van een universitair instituut. De binding met de universiteit bestond erin dat hij bij zijn benoeming tot districtsvleerarts met standplaats Giessen van de minister opdracht gekregen had aan de plaatselijke universiteit colleges over diergeneeskundige onderwerpen te geven. Vix was hier toe door zijn voorafgaande studies goed geëquipeerd.

Hij had tot zijn veertiende jaar in zijn geboorteplaats Giessen het normale onderwijs gevolgd met daarnaast nog enig Grieks en Latijn. Nadat zijn vader overleden was kwam hij onder de hoede van een van zijn peetvaders die stalmeester in Darmstadt was. Deze introduceerde de jonge Vix bij landgraaf Christian, een jongere broer van de regerende Ludwig X. Deze ontmoeting was van doorslaggevende betekenis voor Vix zijn verdere ontwikkeling, omdat graaf Christian de kosten van zijn verdere studies op zich nam. De brieven die Vix aan zijn weldoener geschreven heeft vanaf 1819 tot aan Christians overlijden in 1830 en waarin hij nauwgezet verslag van zijn belevenissen heeft gedaan, zijn bewaard gebleven zodat wij zijn ontwikkelingsgang gedurende de lange periode van voorbereiding op zijn uiteindelijke functie goed kennen. Van een aan het grafelijk hof in Darmstadt verbonden paardenarts kreeg hij les in paardrijden en ook leidde deze hem in in de anatomie en het exterieur van het paard. Daarmee was de belangstelling voor de diergeneeskunde gewekt. In 1819 en 1820 volgde hij het onderwijs aan de veeartsenijschool in Hannover en aansluitend in 1821 en 1822 in Wenen waar hij ook colleges in filosofie, medicijnen en landbouweconomie volgde. Tot besluit reisde hij nog enige maanden door Hongarije om stoeterijen, landbouwbedrijven en schaphouderijen te bezoeken. Hierna vestigde hij zich in Darmstadt, waar hij als paardenarts aan het hof werd aangesteld en waar hij ook een algemene praktijk uitoefende. In zijn vrije tijd bekwaamde hij zich in het Frans en Engels. Als éénentwintigjarige jongeman ontving hij in 1823 een uitnodiging tot een leeropdracht aan de veeartsenijschool van Utrecht waar door de dood van Jacob Vosmaer een vacature was ontstaan. Daar hij de voorkeur eraan gaf om een carrière te maken in zijn geboorteland, heeft hij bedankt voor deze eervolle uitnodiging.

In 1824 verliet hij zijn praktijk om, wederom met financiële hulp van de landgraaf, een studie medicijnen in Göttingen te volgen die hij na anderhalf jaar met een promotie afrondde. Zijn beschermheer veroorloofde hem toen nog het maken van een studiereis door Frankrijk, Engeland en Ierland. In het najaar van 1826 hernam hij zijn praktijkwerkzaamheden te Darmstadt en het jaar daarop aanvaardde hij zijn benoeming te Giessen waar hij tot zijn dood werkzaam zou blijven, zowel als practicus als docent binnen de Medische Faculteit.

De diergeneeskunde was niet helemaal een novum voor de Medische Faculteit. Deze werd in de 18^e eeuw vaak door de landsregering geconsulteerd inzake veterinaire aangelegenheden, wat ertoe geleid had dat in 1795 de prosector bij de anatomie, Ernst Wilhelm Ludwig Nebel (1772-1854), in de gelegenheid werd gesteld zich gedurende ruim een jaar in de diergeneeskunde te oriënteren. Daartoe had hij de scholen in Wenen, Budapest, Praag, Dresden, Berlijn en Hannover bezocht. Toen hij in 1798 tot hoogleraar werd benoemd, getuigde hij van zijn belezenheid in de veterinaire literatuur door zijn inaugurele rede te wijden aan de vergelijkende ziektenleer (*Specimen nosologiae brutorum cum hominum morbis comparatae*). Tot zijn emeritaat in 1849 gaf hij colleges, hoofdzakelijk gewijd aan gerechtelijke diergeneeskunde en aan epizoötiologie, voor medici die een overheidsaanstelling wilden krijgen (de zogenaamde *Physikatsärzte*), die later ook werden bijgewoond door de leerlingen van Vix. Nebel is meer bekend gebleven door historische dan door geneeskundige geschriften. Ook onder het kleine aantal van zijn veterinaire publicaties is een geschiedkundig tractaat: *Historia artis veterinariae a rerum initio usque ad aevum Caroli V* (Giessen

1806). Verder moest Nebel lieden examineren die elders een opleiding hadden gevolgd en in Hessen wilden praktiseren of die zich als empirist van een diploma wilden voorzien. Een op de dierenartsen betrekking hebbende bepaling uit de Wet op de Geneeskunde uit 1822 bepaalde dat uitoefening van de diergeneeskunde slechts toegestaan was aan door de overheid geautoriseerden en deze autorisatie kon slechts na het afleggen van een examen verkregen worden. In 1830 werd Vix tot assessor met stemrecht in de examencommissie benoemd. Een benoeming tot extra-ordinarius volgde in 1835. Hoezeer ook, tot aan het eind van zijn leven nagestreefd, werd hij nooit tot gewoon hoogleraar benoemd. Hij werd in 1847 afgescheept met de nauwelijks geld in het laatje brengende titel 'professor ordinarius honorarius', omdat de regering toch wel uitdrukking wilde geven aan haar waardering voor Vix zijn werkzaamheden.

Hij had intussen heel wat moeilijkheden, zowel van materiële als van onderwijspolitieke aard moeten overwinnen.

Zijn aanvankelijk plan een volledige academische opleiding in het leven te roepen, stuitte op bezwaren van de uit slechts drie hoogleraren bestaande medische faculteit die dit te hoog gegrepen vond voor het Groot-Hertogdom Hessen waarin naar haar berekening slechts 15 dierenartsen nodig zouden zijn. Deze zouden elders, bijvoorbeeld in het nabijgelegen Marburg, hun opleiding kunnen krijgen. De landbouw zou meer gediend zijn met scholing van lager gekwalificeerden als smeden en herders, terwijl daarnaast ook aan de medische studenten kennis over dierziekten bijgebracht zou moeten worden. Het Collegium Medicum in Darmstadt dat in zekere zin ook partij was omdat zij die in staatsdienst wilden treden voor dit college nog een aanvullend examen moesten afleggen, huldigde soortgelijke opvattingen.

Uit een overzicht dat Vix in 1841 publiceerde blijkt dat hij in de periode 1828-1841 aan vijf onderscheiden categorieën, elk met een aangepast vakkenpakket, les gegeven heeft: 1) Hoger onderwijs gedurende zeven semesters aan studenten met gymnasium als vooropleiding leidend tot een diploma Veearts eerste klasse en eventueel een promotie [38 personen]; 2) Op de praktijk gerichte opleiding van vijf semesters aan lieden zonder noemenswaardige vooropleiding leidend tot een diploma Veearts tweede klasse [26 personen], en onderwijs in slechts bepaalde vakken aan: 3) Universitaire studenten (voornamelijk medici en economen) [17]; 4) Hoefsmeden [18]; 5) Casteurs [5]. De belangstelling voor een diploma eerste klasse nam geleidelijk toe terwijl deze voor een diploma van de tweede klasse afnam, zodat het onderwijs voor deze laatste categorie in 1851 ge-

staakt kon worden en het zwaartepunt van Vix' onderwijs, zoals hij het van meet af aan gewild had, bij de academische opleiding kwam te liggen.

De onderwijsbelasting voor Vix was hoog; afhankelijk van het seizoen 24-40 uur per week. Uit de opbrengsten van de collegegelden plus een kleine subsidie van de universiteit moesten alle onkosten (huur van lokalen, cadavers voor de anatomie, instrumenten, geneesmiddelen etcetera) worden betaald. De accommodatie was gedurende Vix' gehele ambtsperiode uiterst primitief; eerst in enige door het leger verlaten stalgebouwen, daarna in het oude anatomiegebouw. Zijn vele plannen voor verbouwing en de bijbehorende begrotingen verzeilden in de ambtelijke bureaucratie, zodat veel van de urgente uitgaven voor zijn eigen rekening kwamen. Pas in 1872, zes jaar na Vix' dood, zou zijn opvolger Pflug een nieuw doelmatig gebouw krijgen.

De aard en inhoud van zijn onderwijs kunnen we enigszins leren kennen uit de leerboeken die hij schreef: *Praktische Beschlaglehre* (1834 en 1846), *Lehrbuch der allgemeinen Pathologie für Tierärzte* (1840) en *Zoo-Symphthomatologie oder Krankheitszeichenlehre der vorzüglicheren Haustiere für Tierärzte, Aerzte und Landwirte* (2 delen, 1846-1847). Hij publiceerde tal van artikelen over de volle breedte van het vakgebied in het door hem, samen met Nebel en Dietrichs, tussen 1833 en 1850 geredigeerde *Zeitschrift für die gesammte Thierheilkunde und Viehzucht*. Verder trad hij naar buiten als president van de 'Verein deutscher Tierärzte' die hij met twee anderen in 1841 had opgericht om de gezamenlijke belangen van de maatschappelijk nog zwak staande beroepsgroep te verdedigen.

Hoewel Vix met een bijna bovenmenselijke toewijding en ijver zijn zaken heeft gediend en zijn overtuigingen heeft verdedigd, is hij door de tegenwerking en de bekrompendheid soms moedeloos geworden zodat hij geprobeerd heeft zijn heil elders te vinden. Zo zou hij volgens Wester in 1839 belangstelling hebben getoond om toch naar Utrecht te komen, waar toen helemaal geen vacature was en volgens Giese heeft hij in 1847 na de dood van Hausmann directeur van de school in Hannover willen worden. Zijn financiële positie was precair en hij had verantwoordelijkheid voor een gezin met twee studerende zonen, maar het is ook mogelijk dat hij een pressiemiddel zocht om zijn onderwijsbelangen in Giessen beter te kunnen dienen. Hoe dan ook, hij is zijn levenswerk, de academische vorming van dierenartsen, trouw gebleven waarvoor hij meer door het nageslacht dan tijdens zijn leven is geprezen.

Deze rubriek wordt verzorgd door leden van het Veterinair Historisch Genootschap.

A. Mathijssen,
E.P. Oldenkamp.

Geraadpleegde literatuur:

K.-H. Habermehl. 'Karl-Wilhelm Vix, Begründer der akademischen tierärztlichen Ausbildung in Deutschland'. *Giessener Universitätsblätter* 1972; 5 (2): 23-39.

K.-H. Habermehl. 'Zur Geschichte der Veterinärmedizin in Giessen'. *Berliner und Münchener tierärztliche Wochenschrift* 1977; 90" 451-4.

K.-H. Habermehl. 'Die historische Entwicklung der Veterinärmedizin an der Universität Giessen', in: *150 Jahre Doctor Medicinae Veterinariae and der Universität Giessen*. Giessen, 1982; 11-25.

C.Giese. *Die Entwicklung der Tierheilkunde an der Universität Giessen von den Anfängen bis zum Jahre 1866*. Giessen 1985. (Arbeiten zur Geschichte der Medizin in Giessen. Bd 6).

W.Schauder. Zur Charakteristik von Prof.Dr.med. Karl-Wilhelm Vix, Giessen 1802-1866. *Berliner und Münchener tierärztliche Wochenschrift* 1957; 70: 298-9.

Vix, K.-W. 'Beiträge zur Entwicklungsgeschichte der Thierarzneiwissenschaft im Allgemeinen und im Grossherzogthume Hessen insbesondere'. *Zeitschrift für die gesammte Thierheilkunde und Viehzucht* 1841; 8: 35-87.

J.Wester. *Geschiedenis der veeartsenijkunde*. Utrecht, 1939; 153.